

שיעור מורינו הרב שליט"א

שמירת המקדש

ולא שבט לוי בלבד

-קונטרס שבועי-

פרשת במדבר

תשע"ו

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב מירסקי 7
ירושלים

המען למכתבים:
ת.ד. 23170

Email: minchatasher1@gmail.com

פרשת במדבר

שמירת המקדש

"והלויים יחנו סביב למשכן העדות ואל יהיה קצף על עדת בני ישראל ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות" (א' נ"ג).

כתב הרמב"ם בפ"ח מבית הבחירה ה"א "שמירת המקדש מצות עשה ואע"פ שאין שם פחד מאויב ולא מלסטים שאין שמירתו אלא כבוד לו, אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין". וכך כתב בסהמ"צ עשין כ"ב "שאיין השמירה אלא לכבדו לגדלו ולרוממו" עיי"ש. וכך כתב החינוך בעקבותיו במצוה שפ"ח.

וגם הרמב"ן בפ"י עה"ת (במדבר א' נ"ג) כתב "וטעם ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות שישמרו אותו בלילה וילכו סביב המשכן כמו שאמרו הכהנים שומרים מבפנים והלויים מבחוץ והם כלם כשומרים לראש המלך".

ומבואר מדבריהם דכל ענין שמירה זו אינו אלא לכבוד ולתפארת ולא משום עצם השמירה.

אך מפשטות הכתובים נראה בעליל שנצטוו לשמור את המקדש שלא יכנס בו זר, שהרי באו בני"י ואמרו (לקמן י"ז כ"ח) "כל הקרב הקרב יומת האם תמנו לגווע" וכו' וע"ז נצטוו לשאת את עון כהונתם ולשמור את המקדש שלא יקרב בו זר, וכ"כ רש"י (בפסוק כ"ח שם) "אין אנו יכולים להיות זהירים בכך כולנו רשאים ליכנס לחצר אהל מועד, ואחד שיקריב עצמו יותר מחבירו... יומת" וגם בפרשת במדבר (ג' ו') "ומהו השרות ושמרו את משמרתו לפי ששמירת המקדש עליו שלא יקרב זר כמו שנאמר ואתה ובניך ובית אביך תשא את עון המקדש והלויים הללו מסייעים אותם זו היא השירות" ועיין עוד בפירוש רש"י שם (י"ח כ"ג) ובביאור הגר"א בריש מסכת תמיד "האי שמירה מפורש בסדר קרח משום שלא יכנס זר לתוכו".

שמירת המקדש

ומשמע דמצות השמירה שלא יכנס זר למקדש וכ"כ הרמב"ם במורה נבוכים ח"ג פרק מ"ה "אמנם היות השמירה והסיבוב סביב למקדש תמיד הוא לכבד אותו ולפארו, ושלא יהרסו הסכלים גם כן והטמאים אליו ולא בעת האניות וכל מי שלא רחץ גופו".

וא"כ לכאורה נסתרים דברי הרמב"ם והרמב"ן וסייעתם מפשטות הכתובים וצ"ב בדבריהם.

אך באמת נראה פשוט מכל דיני מצוה זו שאין תכלית השמירה שלא יכנס זר דהלא מקומות השמירה מבוארים בריש תמיד ובריש מדות והם בחמשה שערי הר הבית ובארבע פינותיו בחמשה שערי העזרה ובארבע פינותיה, והכהנים שומרים בבית המוקד, בבית אבטינס ובבית הניצוץ, ואת"ל דמצות השמירה שלא יכנס זר אין להם לשמור אלא בשערים ולא בפינות.

ועוד דהלא מותר לזר ליכנס להר הבית, ואף לעזרה מותר לו ליכנס עד י"א אמה ולמה שמרו באותן המקומות ולא בתחילת עזרת הכהנים שמשם ואילך אסור לזר ליכנס, ומוכח מזה שאין מצוה זו כדי שלא יכנס זר אלא לכבוד הבית.

ונראה עוד דהנה שיטת הרמב"ם שם בה"ב דאין מצות השמירה אלא בלילה וכ"ה דעת הרמב"ן שם בפרשת במדבר (ולקמן אות ב' יבואר ענין זה), והלא בלילה אין כלל חשש לזר שיכנס לעזרה שהרי בלילה ננעלו דלתותיה ועיין בפיה"מ להרמב"ם סוף פ"ק דמדות דדלתות העזרה היו ננעלות עם מפתחות ופירש כן את דברי המשנה עי"ש, ואיך יכנס בה זר, וביום הרי לא נצטוו כלל על השמירה. וע"כ דאין ענין שמירה זו שלא יכנס זר אלא לכבדו ולרוממו בלבד. (ורש"י שכתב דענין השמירה שלא יכנס בה זר אפשר דס"ל דגם ביום יש מצות שמירה כשיטת המפרש שם בריש תמיד).

ומה דמשמע מפשטיה דקרא דענין השמירה למנוע כניסת זרים, אפשר דאין זה אלא במשכן שבמדבר שלא היו לה דלתות ויכול זר ליכנס אליה ביום ובלילה אבל בבית עולמים אין כלל חשש לכניסת זר בלילה.

ומריש הו"א דיש שני דינים בשמירת המקדש, דלכאורה יש לתמוה על כל תלונת בני"ב בפרשת קרח, הלא כבר נצטוו בשמירת המקדש בפרשת במדבר ככתוב (א' נ"ג) "והלויים יחנו סביב למשכן העדות ולא יהיה קצף על עדת בני ישראל ושמרו הלויים

שמירת המקדש

את משמרת משכן העדות" ופירש שם הרמב"ן דהכונה למצוה זו דשמירת המקדש, ועוד שם (ג' ו') "הקרב את מטה לוי והעמדת אותו לפני אהרן הכהן ושרתו אותו" ופרש"י שם "ומהו השרות ושמרו את משמרתו לפי ששמירת המקדש עליו שלא יקרב זר כמו שנאמר ואתה ובניך ובית אביך תשא את עון המקדש והלויים הללו מסייעים אותם זו היא השירות" וא"כ מה נתחדש בפרשת קרח אחרי מחלוקת קרח ועדתו, ואפשר דעל אף מצות שמירת המקדש ראו בני ישראל במחלוקת שעשה קרח וערער על קדושת הכהונה וטען שכל העדה כולם קדושים וכולם ראויים לעבוד ולשרת בבית ה' ונהו אחריו עם רב ור"נ ראשי סנהדראות, וחרדו שמא יקים קרח חדש בכל דור ודור וירפה את לב העם מלרומם את משרתי ה' וכבוד המקדש, ואז נצטוו במצות שמירת המקדש לגדלו לכבדו ולרוממו ולהקדישו בעיני העם.

וקצת רמז לדרך זה יש למצוא בלשון רש"י בפרשת פנחס (כ"ג י') דבליעת קרח באדמה היתה לנס "שלא יקרב זר לחלוק על הכהונה" הרי שלא היתה החשש שמא יקרבו בשוגג אלא שלא יחלקו על הכהונה כמו שעשה קרח וכדברינו.

ואפשר עוד להוסיף דאף שאכן נצטוו להפריש זר מהכנס למקדש אבל לא מצינו מצות שמירה שלא יעברו בני"י על שום איסור מאיסורי התורה ומה נשתנה לאו זה מכל הלאוין אם לא משום כבוד הבית ורוממותו, ונמצא שאף שבנ"י חששו פן ימותו אמרו "האם תמנו לגוע", עיקר מצות השמירה לא להצלת בני"י היא, אלא לכבוד המקדש שלא יתחלל ע"י כניסת זר וטמא (לדברי הרמב"ם במו"נ ומשמעות הפסוק בדברי הימים כנ"ל).

ושמחתי בראותי בבהגר"א בריש תמיד כיסוד דברינו הנ"ל דכתב לבאר שאלת הגמ' בריש תמיד מנא הני מילי (שמצוה לשמור) והלא מקרא מלא דבר הכתוב, אלא דשאלת הגמ' מנ"ל דצריך לשמור אף בבית המקדש שדלתותיה ננעלות ואין חשש שיכנס זר עי"ש, אלא שהוספנו לפי דרך זה דזה מקורם של הראשונים דבאמת אין מצוה בשמירה אלא לכבדו ולרוממו כנ"ל.

אמנם אף לדברינו עדיין צ"ע בדברי הרמב"ם במורה נבוכים ח"ג פרק מ"ה "ואמנם היות השמירה והסבוב סביב למקדש תמיד, הוא לכבד אותו ולפארו ושלא יהרסו הסכלים גם כן והטמאים אליו ולא בעת האנינות וכל מי שלא רחץ גופו כמו שיתבאר, ומכלל הדברים המביאים להגדיל המקדש ולפארו עד שיגיע לנו יראה

שמירת המקדש

ממנו, שלא יבא אליו לא שכור ולא טמא ולא מי שלא רחץ ראשו רצוני לומר פרוע ראש וקרוע בגדים, ושכל עובד יקדש ידיו ורגליו".

והדברים פלאיים לכאורה דמחד כתב כשיטתו בשמירה זו לרוממו ולפארו, אך מאידך כתב עוד שלא יכנסו בטומאה באנינות ושלא רחצו גופם, ולמה לא כתב כפשטיה דקרא שלא יכנס זר, ואולי יש קצת מקור לדבריו בדברי הימים (ב' כ"ג י"ט) "ויעמד השוערים על שערי בית ה' ולא יבוא טמא לכל דבר" הרי שתפקיד השוערים היה שלא יכנסו בטומאה. אמנם לפשטות הכתוב שם מדובר במצות השוערים ועיין לקמן סימן ד' אם השומרים והשוערים חד הם או שמא זה לחוד וזה לחוד עי"ש.

ב

כתב הרמב"ם שם ה"ב "שמירה זו מצותה כל הלילה" וכ"ה ברמב"ן שם בפרשת במדבר וכ"ה בחינוך מצוה שפ"ח ובפירוש הר"ש מדות פ"א ה"א, ובמנחת חינוך תמה מנ"ל לרמב"ם דאין מצוה זו אלא בלילה, והביא את דברי המפרש בריש תמיד דמצוה זו נוהגת ביום ובלילה עי"ש.

ונראה בטעם הרמב"ם והרמב"ן לפי דברי הרא"ש שם בריש תמיד שכתב "שימור זה אינו משום חישוב גניבה דאין עניות במקום עשירות אלא גזירת הכתוב הוא דכתיב ושמרו וגם כבוד המקדש שלא יסיחו דעתם ממנו לא ביום ולא בלילה כדכתיב ביהודע (מ"ב י"א) ושמרתם את משמרת הבית" הרי דענין הכבוד שבשמירה היא כדי "שלא יסיח דעת ממנו" דאין זה לכבוד בית ה' שיהיה שמם וכלל ישראל יסיח דעת ממנו, ולפי"ז נראה דביום עצם עבודת הכהנים הלא הוא היפך ענין היסח הדעת ואין כבוד גדול ממנו אבל בלילה שבה אין עבודה במקדש מלבד הקטרת האברים ופדרים שנתותרו נצטוינו לשמור כדי שלא יסיחו דעת מן המקדש.

ומריש הו"א דבאמת נוהגת מצוה זו אף ביום מבחינת עצם המצוה אלא שבפועל אין המצוה אלא בלילה שבו יש היסח הדעת משום שאין בו עבודה, ונפ"מ בדרך זה אם מסיבה כל שהיא תתבטל עבודת הבית, כמו מי"ז בתמוז שבו בטל התמיד וכדו' אם יהיו מצווים בשמירה אף ביום, וניחא לפי"ז שבשלשת המקומות שבהם הרמב"ם הגיל לכתוב תמצית גדר המצוות בקיצור, במנין המצוות, בספר המצוות, ובפרטי המצוות שבתחילת ההלכות שבמשנה תורה לא כתב דמצוה זו בלילה ולא ביום ואדרבה בסהמ"צ כתב דמצוה זו נוהגת תמיד, ולפי המבואר ניחא דבעיקר גדרה

שמירת המקדש

נוהגת מצות השמירה ביום ובלילה אבל כיון שמהות המצוה שלא יסיחו דעתם מתקיימת ענין זה ביום ע"י כהני המקדש, ולפי"ז אין בהכרח מחלוקת בין הראשונים בענין זה.

אך באמת נראה טפי מפשטות לשון הרמב"ם "שמירה זו מצותה כל הלילה" דאין עיקר המצוה נוהגת אלא בלילה, ומה שכתב דהמצוה לשמור תמיד כונתו בזמן השמירה שלא יפסקו מלשמור וללכת סביב, ולא סגי בשמירה שלא יוצא ונכנס וכדו', וטעם הדברים כנ"ל, דגדר המצוה משום היסח הדעת וביום ליכא היסה"ד.

ג

ונראה דזה סברת הראשונים שם בתמיד דאפשר לשמור המקדש גם ע"י קטנים (עיי"ש בפ"י הרא"ש, הראב"ד רבינו גרשום והמפרש) והמשנה למלך שם תמה בזה איך מתקיים המצוה ע"י קטנים שאינם ברי חיוב, ולהג"ל נראה דכיון דאין המצוה שישמרו אלא שהמקדש תהיה משומרת לא צריך בזה ברי חיוב, אך באמת נראה עוד דבכל מצוה המוטלת על רבים ומתקיימת ע"י אחדים מהם אין צורך שתקויים ע"י ברי חיוב, דבהנהו מצוות אין המצוה בעצם העשייה, שהרי כולם מצווין ואין כולם עושים, וע"כ דמהות המצוה הוא באחריות דכולם אחראים שהמעשה יעשה ומהות המצוה בתוצאת המעשה ולא בעצם עשייתה וא"כ לא איכפת לן אם המצוה מתקיימת ע"י בר חיוב אלא שתתקיים כהלכתה כדת של תורה וראי' לזה ממה שמותר להאכיל קדשים לקטנים כמבואר ברמב"ם פ"י ממעה"ק הי"ז ובזבחים צ"ט ע"א אף שאכילת קדשים מצוה היא, וגם העבודה היתה כשרה בקטנים לולי שנתמעטו מקרא בחולין כ"ד ע"ב וכן במצות מילה דגם כותי כשר בו כמבואר בעבו"ז כ"ז ע"א (במקום שאין אב כמובן למעיין) אף שאינו בר חיוב כלל (אך למ"ד שם דבעינן מילה לשמה פסול משום שעושה אדעתא דנפשיה ואין המילה כהלכתה) ועיין בקצוה"ח סי' שפ"ב ס"ק ב' בסופו דגם קטן כשר למילה כשאין אב, וכן במיתת החייב מיתה המוטלת על הבי"ד כתב בשו"ת הרשב"א ח"א סי' שג"ז דאפשר לקיים המצוה ע"י עכו"ם אף שאינו בר חיוב כיון שהוא שליח הבי"ד (אף שאין שליחות לעכו"ם דאי"צ לזה דין שליחות אלא שהמעשה יעשה ותוצאתו תובטח כנ"ל), ועיין תפא"י מדות א' ט"ו דביו"ט יבנו את ביהמ"ק ע"י נכרים והנה הרא"מ מפינסק בפסחים פ"ח הקשה איך מותר להאכיל קרבן פסח לקטן והלא מבטל מצות אכילה ולדרכנו ניהא דמצוה של אכילת כל הפסח מוטל על כל החבורה ומתקיים אף ע"י

שמירת המקדש

קטן, ודו"ק. וכיוצא בזה נראה דמצות "ועשו לי מקדש" אפשר לקיים ע"י קטנים כיון שהיא מוטלת על הכלל וראי' לזה ממה שאין מבטלין תינוקות של בית רבן בשביל בנין בית המקדש כמבואר בשבת קי"ט ע"ב וברמב"ם פ"א מבית הבחירה הי"ב הרי שעכ"פ יכולה המצוה להתקיים על ידם.

וביאור כל זה נראה כנ"ל דבכל מצוה המוטלת על רבים ואין כולם חייבים לעסוק בפועל בקיומו הוי יסוד גדרו חיוב שהדבר יעשה ולא עצם העשייה ולכן לא בעינן שיעשה ע"י בר חיובא, וכן נראה גם לענין שמירת המקדש דכל המצוה היא שיהיה משומר ולא שישמרו וגם ע"י קטנים הוא משומר, ודו"ק בזה. ומצינו עוד כיוצא בזה בתוס' קידושין ל"ו ע"א דאף דפשוט דנשים פטורות מעבודות הקרבנות צריך קרא לפוסלן, הרי דאף שאינן בנות חיוב עדיין אפשר לעשות מצוה זו על ידן עי"ש. ועוד כיוצ"ב בסוכה מ"ט ע"א דפרחי כהונה קטנים (עיין רש"י) שרפו את יין הנסכים שבשיתין אף שמצותו בשריפה מגז"ש כמבואר שם ודו"ק.

וראיתי באבנ"ז יו"ד סימן תמ"ט שכתב בתחלה דע"כ מהני מצות שמירת המקדש אף ע"י קטנים שהרי קטנים אוכלים תרומה וקדשים וכן מהני יבום בקטן וחרש, ושוב דחה דשאני אכילה וביאה שכן נהנה, וכמו שאמרו "המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה", עי"ש, ומלבד מה שיש לדון בסברא דמה לן במה שנהנה כיון דמ"מ אינן ברי חיובא ואינו דומה קטן למתעסק, נראה מבואר כנ"ל דבכל כה"ג מהני בכל המצוות.

ולכאורה יש לדון אם אפשר לקיים מצוה זו ע"י חרש שוטה וקטן עפ"י המבואר בשו"ע או"ח סי' ת"ס סעי' א' דחש"ו פסולים לשמירת מצות מצוה הרי שאינם בני שמירה (דשימור במצה לאו מצוה היא דנימא דפסולין משום דלא הוי ברי חיובא במצוות וז"פ) וא"כ יש לפוסלן לכאורה אף בשמירת המקדש, אך באמת נראה פשוט דאין זה נכון דכל פסול חש"ו בשימור מצת מצוה אינו משום דלאו בני שמירה הם, אלא משום דבעינן שימור לשמה ולא בני דעה נינהו לכוין לשמה כמבואר שם בשו"ע וככל דיני לשמה כגון גט וציצית דפסול בהו קטן, אבל בשמירת המקדש דלא בעינן כונת השומר לשמה אלא שהמקדש יהיה משומר משום דאינו דומה פלטרין שיש עליו שומרים לפלטרין שאין עליו שומרים ולא מצינו דין לשמה בשמירת המקדש שפיר מתקיימת המצוה אף ע"י קטנים, וראיתי שוב באבני נזר שם יו"ד שהקשה כנ"ל מפסול חש"ו בשימור דמצות מצוה והניח בצ"ע, ולענ"ד פשוט כנ"ל.

שמירת המקדש

ובאמת מבואר להדיא בירושלמי תרומות (ב' ע"א) דשו"ק בני שמירה הם לגבי שימור תרומה וקדשים, וז"ל: "אמר רבי יודא מעשה בבניו של רבי יוחנן בן גודגדא שהיו כולן חרשין והיו כל הטהרות שבירושלים נעשין על גביהן אמרו לו מפני שהטהרות אינן צריכות מחשבה ונעשות על גבי חרש שוטה אבל תרומה ומעשרות צריכות מחשבה ואינן נפסלות בהיסח הדעת רבי יוסי בשם רבי לא אין כתיב בהן מחשבה שמירה כתיב בהן". ומסתבר דה"ה בשמירת המקדש, ודו"ק.

אך צ"ע ביוצר לשבת הגדול ח"ש וקטן אין לשין דלמא ישגון" ומשמע דמלבד דפסול לשמה אינם בני שימור. ולכאורה יש לדון בזה עוד מהמבואר במשנה בבא מציעא מ"ב ע"א דאם מסר לבנו הקטן אין זה שמירה, ויש לחלק בין שימור מצה ושמירת המקדש ובין שמירת הפקדון וז"פ.

אך יש לדון מטעם אחר אם אפשר לקיים שמירת המקדש ע"י חש"ו דהנה צ"ע בעצם ענין השמירה מה הוא, ועל מה הם שומרים, וראיתי באב"נ שם דפשיטא ל"י דאף שטעם השמירה הוי משום כבוד מ"מ ענין השמירה הוא כפשוטו ובודאי צריכים הם לשמור ונסתפק אם הם שומרים מגנבים וליסטים או דענין השמירה הוא שלא יכנסו זרים ויתחייבו מיתה עי"ש, ולפי"ד נראה פשוט דאין המצוה מתקיימת אלא במי שידע לשמור אבל בשוטה וחרש או קטן שאין בו דעת אין כאן שמירה כלל ורק בקטן שהוא חכם ועכ"פ יודע לשמור מתקיים המצוה והיינו רובים (שם בתמיד) שעדיין לא הגיעו לפרקן אבל מ"מ יודעים לשמור, אך ראיתי במנ"ח שם שכתב דאף חרש ושוטה מהני בזה ונראה דס"ל דאין כאן גדר שמירה כלל וכל ענין השמירה הוא רק גדר כבוד ופאר כדרך הזקיפים בארמונות המלכים שאין להם תפקיד שמירה כלל אלא עומדים שם לכבוד וכן בשמירת המקדש וא"כ אף ע"י חש"ו"ק שאינם בני שמירה מתקיימת מצוה זו ולא כהבנת האב"נ הנ"ל, ודו"ק בכ"ז.

ד

בשו"ת אבנ"ז יו"ד ח"ב סי' תמ"ט דן באריכות אם מצוה זו נוהגת בזמן הזה, ובתחילת דבריו כתב לחקור מה מהות שמירה זו, אם לשמור כלי המקדש שלא יגנבם או שלא יכנס בו זר (ואף שכתב הרא"ש דאין שמירה זו משום גנבים דאין עניות במקום עשירות, אלא מצות השמירה משום כבוד הוא כנ"ל וכדברי הרמב"ם והרמב"ן, כונת הדברים דנצטוו לשמור משום כבוד הבית, אך מ"מ מצווים הם לשמור

שמירת המקדש

דאל"ה במה הם שומרים ואיזה שמירה יש כאן, וזה לא כהבנת המנ"ח הנ"ל דאין הם אלא עומדים על משמרתם כדרך שומרי ארמונות המלכים בזמנינו). דאם מצות השמירה משום כלי המקדש לא שייך בזמה"ז, ואם משום כניסת זרים נוהגת מצוה זו אף בזמה"ז, עי"ש.

אך באמת נראה פשוט דאין מצוה זו נוהגת כלל בזמה"ז, דכל ענינו משום "שאינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין" ואם אין לנו פלטרין, שומרין למה לן, והלא מצות השמירה לכבדו לגדלו ולרוממו ובזמן שאין בית מה נכבד ומה נרומם, וראיה לזה מהא דבמצוה כ"א כתב הרמב"ם דמצות מורא המקדש נוהגת בזמה"ז ובמצוה כ"ב מצות שמירת המקדש לא כתב כן, ומדשתק ש"מ לא נ"ח"ל, וז"ב.

והנה האבנ"ז כתב שם בסוף דבריו דאסור לשמור בזמה"ז דהלא משורר ששיער חייב מיתה, וחזינן בתענית דף י"ז דחלוקת המשמרות לא בטלה בחרבן הבית וכהן שיודע משמרו אסור לשתות יין בו ביום, וכן בחלוקה שבין המשוררים לשוערים עי"ש, אך באמת אין זה נראה כלל, דהלא כתב הרמב"ם בפ"ג מכלי המקדש ה"ח דמשורר שנתקלקל קולו יכול להיות שוער, וברדב"ז שם כתב דק"ו דיכול להיות שומר, הרי לן דאין זה חלוקה ע"י רוח הקודש אלא חלוקה מעשית לפי יכולתם של הלויים וכחם א"כ פשוט לכאורה דחלוקה זו בטלה בחרבן הבית, וקצרת.

ולא שבט לוי בלבד

ולא שבט לוי בלבד

"ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללויים הרי דוד ע"ה אומר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי" (רמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל).

הנה כתב הרמב"ם, דכל הבא להצטרף לשבט לוי צריך למלא שלשה תנאים, א' "לעמוד לפני ה' לעבדו ולשרתו" דהיינו עבודה, ב' לדעה את ה', היינו תורה, ג' "הולך ישר כפי שעשהו האלקים" דהיינו מדת הישרות (עיין מנחת אשר ויקרא מאמר "אלקים עשה את האדם ישר" עמוד תק"ו). ובמקום אחר ביארתי דשלשת אלה מכוונים כנגד עבודות הכהנים במזבח, מנורה, ושלחן, ואכמ"ל.

אמנם שבט לוי כולל גם את הלויים ולא רק את הכהנים בלבד, וגם בעבודת הלויים יש להתבונן כדי ללמוד ממנה דרך חיים ותוכחת מוסר.

והנה ביארתי באריכות, (מנחת אשר במדבר סימן ד') דעיקר עבודת הלויים בשירה על הקרבן, ובשמירת השערים פתיחתן ונעילתן. ונראה דשני יסודות בעבודת ה' יש ללמוד מעבודת הלויים שבמקדש, הכבוד והשמחה.

פוק חזי מה שכתב בספר החינוך בביאור מצוה זו (שצ"ד):

"משרשי המצוה, לפי שכבוד המלך והמקום הוא להיות שם אנשים ידועים משבט ידוע קבועים לשירות ולא יכנס

ולא שבט לזי בלבד

זר ביניהם לעבודה כעין מלכותא דארעא ימנו להם אנשים ידועים ונכבדים להיות כל מלאכת ההיכל נעשית על ידם כי אין ראוי למלך שישנה בכל יום משרתים לפניו ויהיו הכל משתמשים בכתר שירות המלך".

הרי דעבודת הלויים כבוד הבית וכבוד העבודה היא, ויש ללמוד מעבודתם גם כבוד בית הכנסת מקדש מעט, וכבוד התורה, וכבוד המצוה, הרי מצינו איסור ביזוי מצוה מחד והמצוה להדר את המצוות מאידך.

והשיר על הקרבן רומז גם לשמחה דהלא אין אומרים שירה אלא מתוך שמחה של מצוה (ערכין י"א ע"א רש"י), וכבר כתב הרמב"ם "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת הא-ל שצוה בהן עבודה גדולה היא וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו חוטא ושוטה ועל זה הזהיר שלמה המלך ואמר אל תתהדר לפני מלך וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו הוא הגדול והמכובד העובד מאהבה וכן דוד מלך ישראל אמר ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה' שנאמר והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה' וגו'" (הלכות לולב פ"ח הט"ו).

ויש לעיין במה דמשמע מדברי הרמב"ם ומעצם לשון הכתוב דכל התוכחה הנוראה וחורבן הבית משום שלא עבדו את ה' בשמחה ובטוב לבב ולא שמחו בשמחת המצוה (עיין רמב"ן בחוקתי (ויקרא כ"ו ט"ז) דשתי פרשיות התוכחה, שבתורת כהנים ושבמשנה תורה רמז הם לחורבן בית ראשון ובית שני), ולכאורה תמוה וכי משום כך חרב הבית וגלו ישראל מעל אדמתם והלא אמרו (יומא ט') דמשום ג' עבירות חמורות חרב הבית, ועוד אמרו (נדרים פ"א) שלא ברכו בתורה תחלה, אך לא מצינו שהבית חרב בעון ביטול השמחה, וכי השמחה מצות עשה היא או מצות ל"ת שנענש על ביטולה.

ולא שבט לוי בלבד

ונראה עפ"י מה שאמרתי מאז בביאור נוסח הברכה "והערב נא את דברי תורתך בפינו, ונהיה אנחנו וצאצאינו... כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה", ולכאורה שתי בקשות ושני ענינים שונים יש כאן בברכה אחת, אך נראה דלא שני ענינים הם אלא ענין אחד, דרק אם ד"ת יהיו בעינינו עריבים ומתוקים נוכל לזכות שגם צאצאינו ילכו בדרכנו, רק אז נזכה להנחיל לזרעינו אהבת תורה ויהיו אף הם לומדי תורתך לשמה.

ובדרכנו נראה דלא על ביטול השמחה חרב הבית, אלא דמשום ביטול השמחה, שמחת התורה ושמחת המצוה, קמו בתוכנו כל מרעין בישין, שרש פורה ראש ולענה, עובדי עבו"ז, שופכי דמים, ומגלי עריות, ומשום "אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב" לא היתה התורה חשובה בעיניהם ולא ברכו בה תחלה.

ודבר זה בדוק ומנוסה, כאשר יש בבית יהודי אורה של שמחה, שמחת התורה ושמחת המצוה, יזכו שגם בניהם ילכו בדרכם וימשיכו את מורשת אבותם, אבל כשאין בבית שמחה של תורה ומצוה, קרוב הדבר חלילה שבניהם יחפשו להם שמחה ואושר בשדות זרים ויחפרו להם בורות נשברים.

וכך אמרתי בדרך דרש בביאור לשון הכתוב "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם", ולכאורה הו"ל לכתוב "ושמרו בני" את השבת לדורותם לעשות את השבת ברית עולם, אלא ש"השמר" ל"ת הוא, ו"לעשות" מצות עשה היא, וכבר כתב הרמב"ן (פרשת יתרו) דכל ל"ת מקורן במדת היראה ומצוות העשה ענינם ושורשם במדת האהבה, רק ע"י לעשות את השבת באהבה ובשמחה נזכה לראות לדורותם ברית עולם.

בעבודת הלויים, לעבדו ולשרתו, בכבוד התורה ובשמחתה, רק כאשר ד"ת יהיו עריבים לנו נזכה ש"נהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה".

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן מוה"ר יוסף דוד ז"ל

נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל

נלב"ע ג' אייר תשס"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז

הר"ר דוד הגר הי"ו

לזס אנג'לס